

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 december Ról-ról

Almási Miklós: Középosztály nyakig pornóban (E. L. James: A szürke ötven árnyalata. Fordította Tótiusz András. Ulpius-ház Könyvkiadó, 2012.)

Mivel tudott *hétmillió* olvasót felszippanítani ez a lektúr? A hihetetlen eladási statisztikák miatt majd mindenki ezt kérdezi. Én is ezen töröm a fejemet, vagyis átmegyek *az irodalmi manipuláció szociológiájába*. Bocs, hogy komolyan veszem *A szürke ötven árnyalatát* – de szerintem ez a jelenség, mármint a regény körüli tömeghisztéria a populáris kultúra elsekélyesedésének egyik vészjele. A „miért ez a hajcihő” kérdésére azonban ne várj pontos választ, csak próbálkozom ilyen-olyan magyarázattal.

Indításként figyeld ezt a jelenetet. Egy huszonéves férfi pizsamaalsóban (meztelen felsőtesttel) ül a zongoránál, és Alessandro Marcello D-moll oboaversenyének Bach-átiratát (BWW 974) játssza. A szerző és az átirat igazi *connoisseur*-nek való, mint a másik (Chopin: Op. 18. Nr. 4), de akárhogy is: aki ezekben a művekben elmerül, az valahol fenn csücsül az elit csúcsán. És ez a pizsamás persze nagyon szomorú is. Ami nagyon fontos lesz ebben a sztoriban, hogy folyton vigasztalni kell: „Christian a zongoránál ül, és tökéletesen belemerül a dallamba. Szomorú, távoli az arca, akár a zene. Lenyűgözően játszik... elvarázsolva hallgatom. Elindulok felé, csalogat *a magasztos, melankolikus zene*. Elvarázsoltn nézem hosszú, ügyes ujjait, amelyek finoman szaladnak a billentyűkön. Ugyanezek az ujjak simogatták, mozgatták oly gyakorlottan a testemet. Elpirulok és sóhajtok az emlékre, összébb zárom a combomat.” Mert hát e Bach-prezentáció előtt éjjel óriási numera és édesded szunya volt, azaz akkorát (hm) szeretkeztek, hogy majd leszakadt a plafon. (Hogy szöveghű maradjak: „Én nem szeretkezem – mondja a főszereplő, Christian –, én keményen baszok.” Csak azért idézem ezt is, nehogy félreértsd a regény hangulatát...)

Így épül a csapda: elhitei veled, hogy az elit tagjaként olvasod ezt a ponyvát. Ez a hajnali d-mollba lerakott zongorajelenet a maga szubtilis melankóliájával adja az egész könyv elitkeretét. Nem kell dugdosnod a regényt a földalattin: merthogy nem pornót olvasol, itt a szellem csúcsán lovagolsz, Bach társa vagy – a regény feltételezi rólad, hogy nemcsak Marcello meg Bach, de a klasszikus angol irodalom is familiáris számodra. Meg hogy tudod, milyen az a Cy Twombly, ami a pasi szalonjában lóg a falon. Persze a nagyérdemű egyiket se tudja igazán – de élvezi, hogy feltételezik róla ezt az elitstátust. Így aztán nyugiban élvezheti, hogy közben *voyeur* is lehet (kb. tizenoldalanként egy-egy kemény szex- és/vagy szadista jelenetben álmodozhat), de nem úgy, ahogy a *fellatio* és az *anal a prolipornó* képvilágában. Itt a „művelt” középosztály nézelődhet körül a szexálmokban – undorodva, ám hevülő kíváncsisággal.

Az álmok. Christian Grey milliárdos (negyvenezer ember dolgozik neki, mindegy, hogy mit...)

Seattle-be saját helikopterén viszi a végzős egyetemistát (Anastasiát, a megkésett szüzet, később már csak Anát). Parancsoláshoz szokott cégvezér – de mivel giccsben vagyunk: bájos huszonéves, kazettás hasizommal, turkálni való hajsörénnyel és figyelmes ajándékokkal. (Ana – belépőként – csak úgy megkapja Thomas Hardy *Egy tiszta nő* c. művének első kiadását 1891-ből – ami árverésen legalább 14 ezer dollárról indulna. De ez a *high brow* utalás (Th. Hardy) se zavar, mert biztos láttad a regényből készült filmet (Polanski 1979-es rendezésében, *Tess* címen) vagy az angol tévésorozatot. Szóval: megint a klasszikusok csúcsán érezheted magad. Jöhet egy újabb numera, vesszőzés, véres alávetés stb.

Bár sejtem, hogy kb. mindenki tudja, mi az ábra L. L. James (álnév, voltaképp Erika Leonard) könyvében, pár szót azért megeresztek a sztori tengelyéről: Christian és Ana története az Uralkodó fél és az Alávetett fél küzdelme. A lány fülig szerelmes a pasiba, a csodaszép fiú viszont dominálni akar, teljesen uralni akarja a lányt – a parancsolástól a megkötözésen át a verésig. Erről több szerződést készít, pontokba foglalva, mit szabad a lánynak (Alávetettnek) és miért jár bünti. Az Alávetettnek van néhány joga: bármikor kiszállhat a játékból, de egyébként legyen alattvaló, rabszolga, élvezze Christian parancsait rogyásig. A milliárdosnak már akkor égnek áll a haja, mikor a lány saját kocsiján akar a fiúért menni, és nem hagyja, hogy a férfi jöjjön érte: vagyis *visszapofázik*, a srác ettől teljesen kiborul. „Gondolod, hogy valaha is képes leszel azt tenni, amit mondok?” – írja dühösen ímében a lánynak. Később bővebben is elmagyarázza a hatalmi játék szabályát: „mihelyt átlépted a küszöböt, mint az alárendeltem, azt teszem veled, amihez kedvem van. El kell fogadnod, méghozzá készséggel... Ott duglak, és akkor és úgy, ahogy akarom. És fegyelmezni foglak, ha elszúrsz valamit...” Ana pedig ugyan irtózik ettől az egész S/M (szado-mazo) táncról, olyan szerelmes, hogy nincs akarata. Sőt néhány parancsot (kényszerítést, bealázást) olykor még élvezni is próbál. (Az eszem megáll: én úgy rúgtam volna ki a csodapasit, hogy a jó anyukájáig meg se állt volna. Bocs, csak olykor nem tudom kussra bírni magamban a Naiv Olvasót ...)

Ez a globális lektúr többrétegű csapda. Voltaképp kemény S/M, de a középosztály (amerikai mércével mért *middle class*) ízlését (képmutatását) épp csak borzoló változatban. (Nem véletlen, hogy Amerikában érte el minden idők legnagyobb példányszámát...) Másik rétegében azt sugallja, hogy mi, itt fenn, a szellemi elitben (Bachhal, Chopinnel a fülünkben) jót röhögünk rajta, miközben faljuk, mert hanyagolt testünk kíváncsi, élvezni akar (*suttyomban élvez is...*). És persze a *bűntudatra* is épít: a bűntudatra, aminek persze itt fittyet lehet hányni. Normál esetben ilyesmit egy tisztességes nőnek/férfinek még távolról sem lenne szabad érinteni – angolszászban már *mom's pornónak* becézik –, ezt viszont lehet, sőt muszáj kézbe venni, mert ez már kötelező olvasmány a prüdek vagy csak a kielégítetlen háziasszonyok számára. (Mellesleg tényleg nőregény...)

Ana végül is kimenekül ebből a szerződésből, az első kötet végén – véresre vert fenékkal – szakít a pasival. Itt meg is könnyebbülnék, ha jobban lenne *megírva* a sztori. De ez a próza száználmas tákolmány, érezhetően csak a pénzre megy, ami marketing szempontból érthető. A második, harmadik, sokadik kötetrel – gondolom – le akarják nyomni Harry Potter hétkötetes rekordját. Hát, arra még gyúrni kell, különben is, itt más terepen fut a kínálat, felnőtteknek, kéjsóvár képmutatóknak, házi despotáknak, netán mezei nagymamáknak kell tetszeni.

Újra kérdelem: mi lötte fel az egekbe ezt az elitponyvát? Igazi megfejtés – mint említettem – nincs, ezért a sokféle szociálpszichológiai blablából hadd emeljek ki egy bájos szemetet. Neves pszichológus azt mondja, hogy a nők (*von Haus aus* – azaz a neandervölgyi ember óta) úgy vannak programozva, hogy fel akarjanak nézni a férfira – azaz genetikai igényük, hogy szolgálhassák urukat, elviseljék rúgásaikat, cserébe jobb-rosszabb szexért és persze védelemért. Ezt az ősi hajlamot aztán kb. nyolcvan évre elfedte a feminizmus több hulláma,

eltakarta a nagy cégek sikeres főnököinek története (I. „A világ 50 legbefolyásosabb asszonya” listáit), tiltotta a *politically correct* beszéd- és látásmód. De most e parvánok mögül lám, előjött az ősi (hm...) VÁGY, hogy a nő engedjen a bekódolt férfidominanciának, anynyira, hogy még a prűd angolok is lubickolnak a sztoriban: van min felháborodni. – Ez a magyarázat persze molyrágta (falokrata) marhaság, mintha csak a honi parlamentben szólalna fel valaki ekképp...

De mi lenne, ha megfordítanánk a képletet: a városi legendák szerint az S/M szalonokban bőrruhás korbácsos nő (Domina) fogadja a férfit, aki aztán vesz magának bealázást, rugdosást, verést, bilincset, majd „boldogan” hazamegy. Ez volt eddig. A szürkeárnyalatos megfordította ezt a képletet: a Domina itt férfi, és a nő (Ana) megy az S/M szalonba, és az olvasó arra kíváncsi, mi lepleződik le e szerepcsere révén. Nem biztos, hogy ez a trükk. De Sade márki óta a fő élvezet a *nő kínzása*, meg az a hipotézis, hogy *a fájdalom maga az élvezet* – annak is, aki okozza, és annak is, aki elszenvedi.

Az is lehet, hogy az egész sztori, főképp Christian hatalomra gerjedő, szadista figurája a *machokultúra* lebutított fotója: ilyenek ezek a dög férfiak, akkor is, ha csokrot hoznak, és milliós brill kíséretében kérik meg a kezéd. Mindegy: ezek uralkodni akarnak rajtad, bealáznak. Csak nekik lehet igazuk, ha pénzes állás bukkan fel, csak férfiakat engednek oda, és – mit mondjak – néha vernek is... Szóval: ez az elitponyva (mellékesen) a hatalommániás férfinépség archetípusát mutatja – kicsit gusztustalanul, kicsit túlrva, kicsit (nagyon) eltúlozva – I. pl. a szerződéseket, melyekben az áll, hogy az Uralkodó fél mennyire alázhatja be, (kínozhatja) az Alávetett felet. Christiannak nincs határ, de Ana mégis kitesz néhány bátortalan határjelet, aztán – szerelemtől gőzös fejjel – aláírja a papírt.

A kis csaj „szédülete” persze elválaszthatatlan a Nagy Pénz afrodisziákumától. Christian Grey nemcsak csinos, hanem milliárdos, a regényt a financelit atmoszférája lengi körül. A pénz erotikája. Ha itt primitív módon is van felvezetve, azért az életben is van ilyen. Mondjuk, betévedsz egy képzőművészeti vagy ékszerárverésre, még meg sem kezdődött a licit, máris elkábít „a Nagy Pénz hipnózisa”, azaz a pénz–hatalom afrodisziákuma. Akkor is, ha egy vasad sincs, és csak kíváncsiskodó látogató vagy: egyszerűen nem tudsz tőle szabadulni – mondanám: „alávetett” leszel, bár részt sem veszel a játékban. A Hatalom erotikus ügylet, mondhatnám, S/M labor – csak erről nem illik beszélni. Az író se beszél róla, de ha kicsit is okos vagy, rájössz, hogy a milliárdos férfi uralmi mániái leképezik a hatalom erotikus élvezetét.

Ez az irodalomimitáció egy nyálás szerelmi sztoriba csomagolt tankönyv. Nem azért tankönyv, hogy holnaptól belevágj, és a családi fészket S/M szalonná változtasd, csak bővítsd világképed, társaságban tudj csúnyákat mondani E. L. Jamesről meg erről az egész szarhalmazról. De tudni akarod, mert valahol tudat alatt csiklandoz, és ezt a bizsergést itt „*autentikus módon*” élvezheted – *hétmillió ember nem tévedhet*.

Komolyra fordítva a szót: hová süllyedt a világ, hogy egy ilyen irodalmi szemetet egymás kezéből kapkodnak ki az emberek? Pauline Réage *O története* még irodalmi szintű szalonizgalom volt (igaz: franciául ötven éve, magyarul 1990-ben jelent meg), el is felejtették. (Joggal...) Ez a tudatosan nem-irodalomnak gyártott regény viszont tarol: a szerző pontosan bemérte, hol lehet a szadista jelenetek határa közönsége kíváncsiságát illetően. (Ezért aztán de Sade márkira csak reklámokból hivatkoznak: ott ugyanis égetik, késelik, korbácsolják és halálra kínozzák a nőket – itt „csak” a véres fenéig megy a bealázás.) James csak borzolja közönsége idegeit, tudja, hogy hol van publikumában a szadizás tűrészatára. E határokon belül viszont tobzódik a finom és durva szexjátékokban: tudja, hogy ezt nagykanállal fogják enni. Amúgy a publikum ízlését nem bántja, hogy itt a figurák egy tizenéves kamasz szintjén beszélnek, hogy a naiv kiscsaj profilját egy leporolt Courts-Mahlerből hozták ide, senkit sem

zavar, hogy a mondatok szó szerint ismétlődnek („ne harapdálj a szájad szélét, mert felizgatsz vele”); hogy nincs egy közepes bestseller fordulat az egész vacakban, hogy a szerző blőd íméleket inzerál a sztoriba. Az sem zseni, hogy Ana minden félmondatát primitív belső monológ kíséri, mert ez olyan „cool izé” – szerintem a piac ezt érzékeli a regény bukójának. És ha így, akkor igaz van: hétmillió ember nem tévedhet.

Ahogy írom ezt a szöveget, a bennem lévő Naiv Olvasó folyton belekiabál a regénybe: „miért nem rúgtad ki az első pofonnál?”, „Miért nem küldted el a jó anyjába a szerződéseivel?” Kuss, mondom a Naiv Olvasónak, „aki” persze tovább sikítozik, hogy „mindennek van határa!”, meg „hogya jössz te ahhoz, hogy ebben a kukában turkálj?!” – én persze visszagyömöszölöm gyomromba ezt a Naiv Háborgót, mert valahogy be kell fejeznem ezt a ról-rólt. De akkor is rémes, főképp a hétmillió (amiből, mire ez az írás megjelenik, már nyolcmillió lesz). „Tömegolvasók”, akik miközben simfelik – valójában élvezik a szadit, fennköltebben szólva: a Szép és Gonosz párbaját, a lány kínzását. Nekem ez kultúrsokk. Életemben nem ütöttem meg nőt, itt meg csépelik ezt a szegény Anát, aki véraláfutásos testtel egészen a kötet végéig túr, megbocsát és (a popkultúra logikája szerint:) szeret. Az író meg béna módon ismételteti a szerelmes lihegés és szadista játékszoba-rémséget, hogy bírjad még egy kicsit, egész addig, míg ki nem hányod a beled.

Na, akkor most már mindent tudsz. Ha nem, akkor ott a második és a harmadik kötet. Mehetsz a befogadásesztétikába, csak engem haggya' békén. Kezet kell mosnom...

E. L. James: A szürke ötven árnyalata. Fordította Tótiusz András. Ulpius-ház Könyvkiadó, 2012. 524 oldal, 3999 forint.

Tetszik

6 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Almási Miklós: „Mit akar ez az egy ember?” (Sárközy Tamás: Magyarország kormányzása 1978–2012. Budapest, 2012, Park Könyvkiadó.)** A címet Vas Istvántól loptam, annak érzékeltetésére, hogy ilyen „könyvíróember”...
2. **Almási Miklós: A félkezű és a pofozkodós (Alexander Waugh: A Wittgensteinek. Egy békétlen család. Fordította Sipos Katalin. Budapest, 2010, Európa Könyvkiadó.)** Nem a filozófus, Ludwig Wittgenstein, a 20. sz. klasszikusa izgatott...
3. **Almási Miklós: A resztli bája (Umberto Eco: Ellenséget alkotni és más alkalmi írások. Fordította Sajó Tamás. Budapest, 2011, Európa Könyvkiadó.)** Hát persze hogy lecsaptam a címadóra, mintha tegnap írták volna...
4. **Almási Miklós: Könyves mániák (Jean-Claude Carrière–Umberto Eco: Ne remélje, hogy megszabadul a könyvektől. Fordította Sajó Tamás. Európa Könyvkiadó.)** Itt

van az új kutyumánia, az eBook, Kindle vagy iPad...

5. **Almási Miklós: A Serenissima pipereasztalon (Casanova Velencéje. Irodalmi útikönyv. Összeállította, az összekötő szövegeket írta és a másként nem jelzett Casanova-szövegeket fordította Kovács Ilona. A képeket válogatta Miklós Tamás. Budapest, 2010, Atlantisz Könyvkiadó.)** A Szent Márk tér már megint víz alatt, a város...

Cimkék: **Almási Miklós**